

Міністерство освіти і науки України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 6

Рівне – 2020

Редакційна колегія:

Сверлюк Я.В. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;

Павелків Р.В. – доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю.В. – доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи;

Mirosław Dymon – Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski Wydział Muzyki.

Лісова С.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Малафійк І.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;

Дем'янчук О.Н. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Потапчук Т.М. – доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету.

Цюлопа С.Д. – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету.

Крижановська Т.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Прокопович Т.Ю. – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Радковська Л.М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;

Сверлюк Л.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;

Филипчук М.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 1 від 30.01.2020 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. /
М 656 Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т,
Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2020. – Вип. 6. – 272 с.

ISBN 978-966-416-720-5

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Гарлайчук О.В.</i> Дидактична гра як засіб виконавсько-технічного розвитку скрипалів-початківців.....	5
<i>Мазур Д.В.</i> Стан розвитку професійної рефлексії майбутніх керівників інструментальних колективів.....	11
<i>Пастушенко Л.А., Пастушенко А.С.</i> Основні тенденції формування гуманістичних цінностей сучасного вищого навчального закладу.....	16
<i>Прокопюк Л.В., Овсіюк Н.М.</i> Специфічні особливості студійної роботи вокалістів.....	21
<i>Сверлюк Я.В., Сверлюк Л.І.</i> Технологічні основи колективного виконавства.....	29
<i>Топоровський Н.Ю.</i> Специфіка фаху диригента-хормейстера.....	38
<i>Ужинський М.Ю., Прокопюк Л.В.</i> Роль сучасних звукових технологій у концертній роботі вокалістів.....	42
<i>Устенко К.О., Гарбуз Т.В.</i> Формування творчої активності у студентів в процесі диригентсько-хорової підготовки майбутнього вчителя музики.....	49
<i>Филипчук М.С.</i> Виконавські прийоми та техніки гри на бас-гітарі: теоретико-методичний аспект.....	57

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Брикайло Н.В.</i> Бандурне мистецтво на теренах України: генеза та шляхи розвитку.....	66
<i>Бульботка А.А.</i> Українська сучасна духовна хорова музика: аспекти побутування.....	73
<i>Валентюк Т.А.</i> Життєдіяльність Камерного хору "Воскресіння" м. Рівне: заснування та ключові етапи розвитку.....	79
<i>Даюк Ж.Ю., Проказюк Р.І.</i> Вплив європейської культури на зародження піаністичного мистецтва України.....	89
<i>Даюк Ж.Ю., Шишка Я.М.</i> Культурно-історичні аспекти виникнення та розвитку струнно-смичкових інструментів.....	94
<i>Дем'янюк О.О.</i> Штрихи до педагогічного портрету Людвіга Котлара.....	100
<i>Димченко С.С.</i> Педагогічна і диригентська спадщина Елеонори Скрипчинської в історичному часі української музичної культури (до 120-річчя від дня народження).....	105
<i>Закопець Л.М.</i> Методологічні аспекти роботи над звуком на початковому етапі навчання гри на гобої.....	114
<i>Заходякін О.В., Лістратова Т.М.</i> Передумови становлення та розвитку естрадно-джазового виконавства в Україні.....	122
<i>Корнієва А.Г., Фарина Н.П.</i> Ім'я Соломії Крушельницької в контексті національного бренду.....	126
<i>Марцинковський С.Л.</i> Секрети педагогічної майстерності Станіслава Димченка.....	132

<i>Нестерчук О.В.</i> Концерт фа-мажор для фортепіано з оркестром Джорджа Гершвіна: художньо-виконавський аспект.....	143
<i>Остапчук М.М., Никон О.К.</i> До питання становлення та розвитку українського фортепіанного мистецтва.....	149
<i>Прит К.О.</i> Теоретичний аналіз школи bel canto.....	155
<i>Прищепя Т.Б.</i> Творчий портрет музиканта-мультиінструменталіста Богдана Прищепи	161
<i>Рокіщук І.І., Белік В.М.</i> Мікшерний пульт як складова частина концертно-турової звукорежисури	165
<i>Столярчук Б.Й.</i> Уляна Кот – майстриня, берегиня традиційної української культури	172
<i>Трофімчук К.А.</i> Культурно-музичне середовище Америки ХХ століття: стилістичні ознаки та особливості розвитку	176
<i>Харитон І.М.</i> Авторство давньоукраїнської церковної монодії.....	184
<i>Хоменюк Т.С.</i> Феномен творчості Майкла Джексона: вокально-виконавський аспект	190
<i>Якимчук С.Н., Піддубник В.Г.</i> Генеза хорової культури Галичини у світлі духовних традицій другої половини ХІХ – початку ХХ ст.	195
<i>Яковець О.М.</i> Особливості фактури у бандурній музиці Г.Хоткевича	202

РОЗДІЛ ІІІ.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Буцяк В.І., Смаль-Стоцька І.М.</i> Європейський досвід впровадження інклюзивної освіти	210
<i>Гедьфалві Т.І.</i> Розвиток музичного слуху молодших школярів засобами карпатського фольклору	216
<i>Кобиланська К.О.</i> Організація самостійної роботи учнів у процесі фортепіанної підготовки.....	222
<i>Кривчук І.П.</i> Нетрадиційний урок як середовище розвитку музичного інтересу молодших школярів	228
<i>Палаженко О.П., Єгоров А.С.</i> Зміст музично-просвітницької діяльності студентів-магістрантів у мистецьких закладах вищої освіти	235
<i>Солдатенко А.Л., Радковська Л.М.</i> Розвиток вокально-хорових навичок учнів-підлітків	241
<i>Томчук О.В., Крижановська Т.І.</i> Розвиток стильової грамотності учнів 8-11 класів на уроках інтегрованого курсу "Мистецтво".....	247
<i>Цаун Р.В.</i> Методика роботи з дитячим фольклорним ансамблем.....	254
<i>Шихова Г.І.</i> Педагогічні особливості застосування інтерактивних технологій на уроках музичного мистецтва	260
Про авторів	268

РОЗДІЛ І.

ТЕОРІЯ І МЕТОДОЛОГІЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 781.7: 377.1

Гарлайчук О.В.

ДИДАКТИЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИКОНАВСЬКО-ТЕХНІЧНОГО РОЗВИТКУ СКРИПАЛІВ-ПОЧАТКІВЦІВ

Анотація. В статті здійснено аналіз дидактичних ігор-вправ, які сприяють формуванню в учнів базових прийомів гри на скрипці на початковому етапі. Дидактичні ігри не тільки корисні в засвоєнні технічних прийомів гри на скрипці, але й рівночасно активізують розвиток творчої уяви і фантазії учня.

Ключові слова. Технічна майстерність, дидактична гра, методика, скрипка, початковий етап навчання.

Аннотация. В статье осуществляется анализ дидактических игр-упражнений, которые способствуют формированию у учеников базовых приемов игры на скрипке на начальном этапе обучения. Дидактические игры не только полезны в процессе усвоения технических приемов игры на скрипке, но и одновременно активизируют развитие творческого воображения и фантазии ученика.

Ключевые слова. Техническое мастерство, дидактическая игра, методика, начальный этап обучения.

Annotation. The article analyzes the didactic games-exercises, that contribute to the formation of the basic techniques of playing the violin at the initial stage of training. Didactic games are not only useful in the process of mastering the technical tricks of playing the violin, but also at the same time activate the development of creative imagination and fantasy of children.

Keywords: Technical mastery, didactic game, methodology, the initial stage of training.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні є достатньо розвинута мережа дитячих шкіл мистецького профілю, в яких школярі опановують гру на різноманітних музичних інструментах. У типовій освітній програмі розробленій на виконання статті 21 Закону України "Про освіту", статті 16 Закону України "Про позашкільну освіту" та Концепції сучасної мистецької школи (наказ Міністерства культури України від 20.12.2017 року №1433) вказано, що Початковий спеціалізований мистецький навчальний заклад (школа естетичного виховання) є первинною ланкою мистецької освіти, яка готує підґрунтя для занять учнів художньою творчістю, а для найбільш

обдарованих дітей – до вибору професії у галузі культури і мистецтва. Тому важливо створити сприятливі умови для формування гармонійної особистості дитини та її творчого самовираження.

Скрипка є одним з найбільш популярних музичних інструментів, гру на яких опановують сучасні школярі. Вітчизняна скрипкова школа має ґрунтовні методичні напрацювання, але на сучасному етапі виникає необхідність пошуку нових підходів у роботі з дітьми, поєднання традиційних і інноваційних методів навчання гри на музичному інструменті. Особливо це стосується проблеми технічно-виконавського розвитку учнів-скрипалів.

Розробленість проблеми. Виховання технічної майстерності виконавця є однією із важливих проблем музичної педагогіки. Адже від якості опанування виконавської техніки юним музикантом залежить не тільки ступінь успішності його гри на інструменті, але і сама можливість її. Тому педагог має сформувати в учня систему рухових навичок і технічних прийомів гри на інструменті.

Джерела віртуозності скрипалів полягають у вільному володінні основами гри на інструменті. Саме цій проблемі присвячена більшість методичних розробок та наукових праць. Вченими висвітлюються проблеми розвитку виконавського апарату музиканта інструменталіста (С. Євдокимов, О. Андрейко), проблеми інтонування (Н. Шийка), виконавська культура в цілому (Т. Жуковська). В окремих роботах досліджуються методичні школи видатних скрипалів – Л. Ауера (М. Мороз), П. Столярського (В. Максименко) та розвиток української скрипкової школи загалом (С. Кучеренко). Звернемо увагу на те, що більшість робіт присвячено удосконаленню виконавської майстерності сформованих музикантів. Вивченню методики роботи з початківцями присвячені роботи А. Корнюхіної, А. Баринської, І. Улюшевої.

Проте сьогодні вносять нові акценти в проблему роботи з юними скрипалами над технічними навичками. Адже, щоб досягнути хороших результатів – необхідно багато тренуватись. А для сучасних дітей це є складним, з точки зору концентрації уваги, процесом. Сучасна дитина має бути зацікавлена, заохочена і тільки тоді виникає потреба в щоденних заняттях, розвитку виконавської техніки.

Мета статті – визначити ефективні методи розвитку технічних навичок у скрипалів на початковому етапі навчання гри на музичному інструменті.

Виклад матеріалу. Початковий період занять є важливим етапом навчання скрипалів. Перед викладачем постає завдання – навчити базовим прийомам та навичкам володіння інструментом, що суттєво впливатиме на подальший розвиток виконавської вправності учня. Перший етап є складним тим, що учень має зрозуміти самі елементарні моменти – постава голови, ніг, рук. Дитина 5-7 років приходить у музичну школу навіть не

знаючи, де "ліве-праве", не знаючи побудови свого тіла, частин рук і ніг, не вміючи "слухати" роботу великих і малих м'язів, аналізувати направлення рухів частин тіла, не знаючи, що таке "вільно" і "затиснуто". Дитині важко довго зосереджувати увагу на поясненнях теоретичних і практичних рухів скрипалів, тому така робота повинна проводитись в ігровій формі.

Крім того важливо розуміти вагомість загального музичного розвитку дитини. Адже діти часто мають нерозвинений музичний слух, не знають музичної грамоти. А саме в цей період навчання розвивається уява дитини, її музична пам'ять, формується музичне мислення, розуміння структури музичного твору. В такі моменти викладачам пропонується підключати елементи гри.

Дидактична гра – це різновид гри з певними правилами, які спеціально створюються педагогом з метою кращого розуміння та засвоєння матеріалу. А. Пермяков визначає: "Дидактична гра – творча форма навчання й розвитку студентів, школярів і дошкільників. Дидактичні ігри розвивають спостережливість, увагу, мислення, мовлення, сенсорну (почуттєву) орієнтацію, кмітливість, а тому їх можна використати під час викладання будь-якого предмета [6, с. 31]. Дидактична гра спрямована на виконання певного навчального завдання, але одночасно має виховний та розвиваючий характер. Саме під час гри розкривається особистість дитини.

Для стимулювання зацікавленості на заняттях по спеціальності (клас скрипки) необхідно враховувати особливості учня. Дитині на уроці має бути цікаво. Вона не повинна відчувати втоми [3, с.25]. Тому дидактичні ігри можна проводити не тільки на групових заняттях (наприклад, сольфеджіо), а і на індивідуальних. Це стимулює дитячу активність, увагу, зацікавлює її, допомагає в ігровій формі вирішити складні питання.

Варто зазначити, що для вдалого вирішення технічних задач на початковому етапі важливими є постава, вільні рухи правою та лівою руками. Далі виникає проблема постановки правої та лівої руки, координації рухів, уваги. Наступним етапом є рух смичка по струні, інтонація. Тому всі ігрові вправи можна поділити на групи:

- вправи для розвитку м'язових відчуттів для лівої руки;
- вправи для розвитку м'язових відчуттів правої руки;
- вправи для розвитку тактильних відчуттів;
- вправи для координації рухів.

На основі аналізу науково-методичної літератури можна виділити найбільш ефективні дидактичні ігри для розвитку технічних навичок учнів-скрипалів на початковому етапі навчання гри на музичному інструменті.

Вправи для розвитку м'язових відчуттів для лівої руки спрямовані на підготовку руки до такого положення, в якому вона буде тримати скрипку. Найбільш розповсюдженою проблемою є швидка втома. Дитина не може довго тримати інструмент у потрібному для гри положенні, так як це не є природнім. Тому викладачі часто пропонують такі ігрові вправи:

1. "Гімнастика". Повільно на рахунок "раз" – руки вниз, на рахунок "два" – руки повільно піднімаються перед собою (ліктьє прямі) до горизонтального положення, на рахунок "три" – ввєрх, на рахунок "чотири" – швидко донизу. Мета такої вправи – навчитися тримати руки в положенні, потрібному при виконанні на інструменті. Поступово час тримання рук збільшується. А щоб вправа не здавалася нецікавою, рекомендується виконувати її з музичним супроводом.

Наступна проблема – скутість рухів. Інколи така проблема є результатом надмірної уваги дитини до руху різних частин рук. Т. Єзерська пропонує перенесення на ігрові рухи рухів з побуту: розмішування чаю ложечкою, імітація роботи граблями, щіткою.

2. Гра "Маятник". Рука "зависає", куди штовхаємо – туди і рухається.

3. Гра "Сирі макарони". Вихідне положення – рука ніби тримає скрипку, поступово пальці розслабляються і падають як макарони.

4. Гра "Стрибка на батуті". Ліва рука знаходиться в робочому положенні. Батутом стає великий палець на який по черзі опускаються пальці з першого до четвертого. Під час виконання вправи відпрацьовується чітке опускання пальців на подушечку та їх активне піднімання. Ця гра пропонується з метою уникання напруги при постановці пальців на грифі [7, с.169].

5. Гра "Літачок". Рука зі смичком піднімається над струнами. Вправа рекомендується для свободи пальців правої руки.

Вправи для розвитку м'язових відчуттів правої руки. Рухи правою рукою є основою скрипкової техніки. Швидко оволодіння комплексом різних штрихів є ознакою правильної постановки руки. На початковому етапі пропонуються такі ігрові вправи :

1. Гра "Павучок". Запропонувати дитині уявити, що кисть правої руки – це павучок з ніжками. Не торкаючись ліктем стола, разом з учнем, легкими рухами пальців переміщаємося як "павучок" (пальці біжать по поверхні стола ледь-ледь його торкаючись). Наступне завдання ускладнюється – "посадити" всю вагу ліктя і руки на "ніжки павучка". Ця вправа допомагає регулювати вагу всієї руки та окремих її частин при постановці пальців на смичок. Корисно ускладнити цю ж вправу – "павучок" повзає без 1-го пальця, або без 4-го пальця (це допомагає дитині усвідомити перенос центру ваги руки на кисть).

2. Вправа з сірниками. Лікоть спирається на стіл. Завдання: легкими рухами кисті та пальців кидати розсипані сірники в коробочку або тарілку. Працює тільки рука, а голова, шия, тулуб не напружені.

3. Гра "Біг на місці". Пальці "біжать" по поверхні столу. Рука легка, пальці ледь торкаються столу і не відчувають навантаження. Поступово рука стає "важкою", починає спиратися на стіл. Кисть відчуває навантаження. Ця гра корисна для вироблення відчуття опори подушечками пальців.

4. Гра "Годинничок". Рука зігнута в лікті і знаходиться на рівні талії. Піднімаємо кисть до носа (дивимось на годинник зблизька), потім у вихідне положення, далі відводимо руку вперед (дивимось на годинник здалека).

5. Гра "Гілочка з листочками". Рука зігнута в лікті (рука – гілочка, кисть із пальчиками – листочки). Вітер сильно дме, качається гілочка з листочками, вітер вщухає – листочки з гілочками завмерли.

Вправи для розвитку тактильних відчуттів. Розвиток тактильних відчуттів впливає на пам'ять дитини, її творчі і розумові здібності, мову. Граючи на інструменті учень має відчувати струну. Для розвитку тактильних відчуттів пропонуються наступні ігрові вправи:

1. Гра "Що в торбині?". Взяти непрозорий пакетик, покласти туди різноманітні овочі і фрукти різні на дотик та за формою (банани, огірки, апельсини, ківі, яблука і т.д.). Запропонуйте дитині дістати їх із закритими очима і визначити, що це за фрукт чи овоч. Цю гру можна проводити з групою дітей.

2. Гра "Який предмет?". З різного матеріалу (шкіра, замша, льон, наждачний папір і т.д.) вирізати знайомі дітям фігурки (ялинку, сонечко, будиночок і т.д.). Наклейте ці зображення на карточки. Завдання дитини – визначити із закритими очима, що зображено на карточці. Ці вправи позитивно впливають на розвиток моторики пальців.

3. Гра "Знади пару". З різних видів тканин (велюр, джинс, шовк, оксамит, ситець і т.д.) вирізати фігурки однакової форми по 2 штуки (прямокутники або квадрати). Пояснити дитині, що з закритими очима треба вибрати дві однакові фігури з чотирьох запропонованих. Потім поступово збільшувати кількість пар.

4. Гра "Що в мисці?". У різні мисочки насипають: гречку, пшоно, рис, горіхи тощо. На дотик визначають вид зерна.

5. Гра "Що ми зліпили?". Зліпити з дитиною з пластиліну різні фігури, числа, літери і визначити їх на дотик.

Вправи для координації рухів. В побуті, як правило, людина рухає руками синхронно і симетрично. Під час гри на музичних інструментах, зокрема скрипці, дитина має навчитися рухати правою та лівою руками не синхронно. Для цього пропонуються наступні ігрові вправи:

1. Гра "Художник". Дитина малює однією рукою коло, а іншою рисочки.

2. Гра "Майстер". Дитина робить вигляд ніби пробиває дірочку спочатку всіма пальцями, потім кожним окремо.

3. Гра "Регулювальник". Вихідне положення – ноги на ширині плечей, руки витягнуті перед собою ("раз, два"). На рахунок "три, чотири" ліва рука пряма, а права зігнута в ліктьовому суглобі показує ліворуч. Голова повертається вліво, очі дивляться на кінчики пальців лівої руки. Тулуб не напружений, не повертається. На рахунок "раз", "два" – все повертається у вихідне положення. "Три, чотири" – ті самі рухи праворуч.

Починаючи грати на інструменті, дитина відкриває світ різноманітних музичних образів. Г. Зилвей пропонує використовувати кольорові струни [4, с. 2], що сприяє візуалізації музичних образів та допомагає

творчому розвитку учня. Т. Єзерська пропонує кожний рух смичка, штрих порівнювати з готовими поняттями та образами. Наприклад, завивання вітру, шум води, цокання годинника. Дитині важливо допомогти зрозуміти характер музики, яку вона слухає, буде виконувати і тільки після цього можна починати відпрацьовувати кожний штрих окремо.

Висновки. Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що відомі викладачі-методисти пропонують різноманітні ігрові вправи для формування навичок володіння інструментом. Головна мета таких вправ – допомогти учню опанувати початкові навчальні завдання. Ретельна робота над кожним рухом у поєднанні з розвитком уяви, фантазії, музичної пам'яті та музичного слуху в цілому дозволяють дитині осмислити кожний прийом та його необхідність використання для втілення певного образу. Педагогу важливо творчо застосовувати різноманітні методики, які сприяють всебічному гармонійному розвитку юних музикантів.

Література:

1. Багринская А.И. Начальное обучение скрипача / А.И.Багринская – М.: Музыка, 2007. – 103 с.
2. Євдокимов С.А. Звукова палітра скрипаля та ресурси її збагачення: навч. посіб. / С.А.Євдокимов – Харків: ХДУМ. 2013. – 208 с.
3. Єзерська Т.В. Початкове навчання гри на скрипці / Т.В.Єзерська – К.: Довіра, 1999. – 166 с.
- 4 Завалко Е.В. Анализ инновационной методики обучения детей игре на скрипке "Colourstrings" (Г. Зилвей) / Е.В.Завалко // Педагогика искусства. – 2012. – №4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.art-education.ru/AE-magazine>
5. Лесман И.А. Очерки по методике обучения игры на скрипке / И.А.Лесман – М.: Музгиз, 1964. – 273 с.
6. Пермяков О. Дидактичні ігри на уроках музики: науково-методичний посібник / О.А.Пермяков [та ін.]- К.: КНТ, 2014. – 271с.
7. Улюшева І.В. Аналіз особливостей та типових недоліків скрипаля-початківця, способи їхнього виправлення та запобігання / І.В.Улюшева // Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені В. Винниченка]. Серія: Педагогічні науки. – 2018. – Вип.167. – С.167-173. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_167_41
8. Щербань П. Дидактичні ігри у навчально-виховному процесі / П. Щербань // Початкова школа. – 1997. – №9. – С.18-20.

Наукове видання

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА
ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ**

Збірник наукових праць

Випуск 6

Відповідальний за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 02.04.2020 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 15,81. Наклад 100 пр. Зам. 28.
Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».